

mennesker, vort land har fostret« (s. 9). Det betyder desværre, at bogen ikke tegner noget særlig nuanceret og levende billede af sin genstand, der aldrig rigtig får nogen menneskelig dimension. Kildesituationen har måske bidraget hertil; men man kan ikke udelukke, at Regenburg faktisk ikke har været særlig spændende som menneske. Indirekte tegner bogen billedet af en mand, der fra sin tidligste ungdom var et udpræget dydsmønster i enhver henseende og totalt uberørt af tidens nye tanker og demokratiske rørelser. Hans virke 1850-64 som chef for slesvigske ministeriums departement for kirke- og skolevæsen synes præget af en ubøjelig fanatisme for at gennemtvunge udbredelsen af det danske sprog også i områder, hvor befolkningen i høj grad var imod, en politik, der blev skæbnesvanger for Danmark i udenrigspolitisk henseende og var medvirkende til at forberede katastrofen i 1864. Men Hjelholt afviser kort og harmfuldt enhver kritik af denne politik. Regenburg synes at have været et udpræget og afskrækkende eksempel på den politiserende embedsmandstype, der først og fremmest var loyal over for en idé; men Hjelholt citerer med stærkt bifald et brev fra Regenburg 1860, hvori det betegnende hedder: »... mit kompas er allerede i så mange år stillet, at jeg følger min kurs uden at se til højre eller venstre, om der så kommer nok så mange ministerskifter« (s. 54). Bogen er i øvrigt ret fattig på vurderinger og problemformuleringer, sådan som det kan gå, når forfatteren ikke har følt nogen tvivl om, hvad der skal menes. Fremstillingen afsluttes med et stort afsnit om Regenburgs virke fra 1870 som amtmand i Århus-Skanderborg amter, der viser ham som en korrekt og upolitiserende embedsmand nu, da han var berøvet indflydelse på sin livssag og tilsyneladende eneste lidenskab.

Man kan således ikke sige, at Hjelholts bog er blevet noget væsentligt bidrag til

den historiske biografis forsømte genre. Beundringen for Regenburg er for unuanceret, og den historiske baggrund er nok for summarisk gengivet, til at en forudsætningsløs læser får det indtryk af tidsomstændigheder og miljø, der kunne få emnet til at blive mere vedkommende. Bogen bør, som forfatteren er klar over, læses sammen med Hjelholts andre arbejder om tiden. Regenburgbiografien, der imponerende nok er skrevet, da forfatteren var i slutningen af 80'erne, vil først og fremmest have interesse på grund af de konkrete oplysninger, den indeholder, ikke på grund af forfatterens grundsyn og fortolkninger. Den bør ikke rokke ved det ry, forfatteren har vundet ved forskerlid og skarpsyn i tidligere arbejder om dette og andre emner.

Bogen slutter med en bibliografi over Hjelholts store produktion.

Dorrit Andersen

Svend Grundtvig: *Dansken paa Færøerne. Sidestykke til Tysken i Slesvig (1845)*. Genudgivet med efterord af Hans Bekker-Nielsen. (Odense Universitetsforlag, 1978). 156 sider.

Dette debatindlæg af den 21-årige Svend Grundtvig i 1845 er genudgivet som en hilsen til Det færøske Landsbiblioteks 150-års jubilæum. Den unge Grundtvigs skrift bæres af 2 hovedtanker. En dominerende fastholden ved modersmålets sakrosankte position ud fra et »grundtvigsk« livssyn og en mere polemisk henvisning til, at danskerne måtte indrømme færøsk sprog samme rettigheder på Færøerne, som de krævede for dansk i Slesvig. Metoden er en gennemgang af en just afsluttet debat i Roskilde Stænderforsamling, der endte med indførelse af offentlige skoler med dansk skolesprog på Færøerne, som Svend Grundtvig opponerede kraftigt imod.

Ud over Grundtvigs skrift indeholder udgivelsen et efterord, der i kronologisk orden gennemgår en række filologers beskæftigelse med færøsk sprog og deres indsats for at give det sin førstefødselsret på Færøerne. Udgiveren undskylder (?) denne noget snævre synsvinkel med, at uden disse sprogranskere og -brugere havde der ikke været nogen historie om det færøske sprogs genrejsning at fortælle (s. 129).

Betydningen af Grundtvigs skrift bliver ikke påvist, men man aner nok sammenhængen ud fra den omstændighed, at det blev genudgivet i Thorshavn i 1925, og udgiverens bemærkning (s. 129) »det blev ved med at være til opmuntring for flere generationer af færinger«. Færingerne har vel simpelthen kunnet holde Danmark fast på dets officielle holdning til modersmålets betydning, og det har været så meget desto nemmere, som grundtvigianismen i løbet af århundredet gik sin sejrsgang i dansk folkeligt og kulturelt liv. Måske har skriftet stadigvæk sin funktion i det perspektiv.

Som det sig hør og bør er der gjort omhyggeligt rede for udgivelsesprincipperne, og udgivelsen afsluttes med en nyttig kommenteret bibliografi over sprogranskerne samt færøsk sprog og historie.

Axel Kjær Sørensen

Bo Kronborg, Thomas Nilsson og Andres A. Svalestuen (udg.): *Nordic Population Mobility. Comparative Studies of selected Parishes in the Nordic Countries 1850-1900*. (Universitetsforlaget, Oslo, 1977). 170 s., n. kr. 35,00.

Artiklerne i denne særudgave af *American Studies in Scandinavia* er en af de sidste rapporter fra den nordiske emigrationsgruppe, der fik en forsigtig begyndelse i 1967 på et seminar på Emigrantinsti-

tutet i Vaxjö. Siden blev samarbejdet fastere og blev virkeliggjort i årene fra 1970-75 med et forskningsprojekt, bestående af lokalstudier. I dette bind præsenteres forskningsdeltagernes undersøgelser af befolkningsmobilitetsspørgsmålet i 6 nordiske sogne. Fra Danmark er det Torslev sogn i Nordjylland.

Et tidligt resultat af forskningsprojektet blev forelagt de nordiske historikere på historikermødet i København i 1971 under titlen »Emigration fra Norden indtil 1. Verdenskrig«. Oprindeligt var det planlagt, at de enkelte landes undersøgelser skulle have været stærkere styret med henblik på en tæt internordisk sammenligning, men det er ikke lykkedes. For at råde bod på dette forsøger arkivar Andres A. Svalestuen i et særdeles værdifuldt bidrag at sammenligne og kommentere de forelagte artikler.

Der er næppe tvivl om, at bogen vil være særdeles velegnet i universitetsundervisningen.

Henrik Fode

Peter Dragsbo: *Mennesker og huse i Aabenraa - et etnologisk studie af kvarterudvikling i en nordslesvigsk købstad 1850-1920*. (Sydjysk Universitetsforlag, 1978). 131 s.

Dragsbos formål med sin bog er at beskrive og analysere Aabenraas kvarterudvikling i perioden 1850-1920. En undersøgelse af denne art er ikke tidligere lavet her i landet, og den må derfor påkalde sig særlig opmærksomhed. Oprindeligt er den skrevet som specialeopgave til magisterkonferens, hvad den trods omarbejdning stadig bærer præg af. Den er næppe, som Dragsbo mener i forordet, læsbar for et bredere publikum; dertil er sproget for indviklet, og for meget antages bekendt.

Emnet er imidlertid særdeles centralt og interessant. Dragsbo skildrer, hvordan